

ALICJA DOBROSIELSKA*

 <https://orcid.org/0000-0002-6867-8550>

PIĘTNASTOWIECZNY KOPIARIUSZ OF 80A
Z TERENU PAŃSTWA KRZYŻACKIEGO

Abstract

Fifteenth-Century Cartulary OF 80a
from the State of the Teutonic Order

This text comprises the first complete critical edition of eight out of twelve primary sources contained in the fifteenth-century cartulary from the State of the Teutonic Order in Prussia. The cartulary is currently kept in the Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz in Berlin and is marked with archival reference number OF 80a. The creation of the cartulary was connected with a dispute over the territory and the borders of the dominion of the Bishopric of Warmia (Ermland). It contains copies of the privileges issued by the bishop and the Cathedral Chapter of Warmia in the fourteenth and fifteenth centuries for the towns located on the border with the Teutonic Order territories. Some copies of the documents are directly related to this dispute and refer to the judgement of the arbitration court of 1374 and the inspections of the border between the territory of the bishopric and the Order of 1428 and 1449. In order to present the reader with the most accurate version of the source text, the content of the cartulary, which is the basis of this edition, has been compared with other preserved copies of the documents published here. These copies were included in fifteenth-century books containing privileges issued by the Cathedral Chapter of Warmia, which are currently kept in the Archives of the Archdiocese of Warmia in Olsztyn.

Keywords: territorial borders; conflicts over borders; State of the Teutonic Order; Prussia; Cathedral Chapter of Warmia; Bishopric of Warmia; settlements in Warmia; late Middle Ages

* Niezależny badacz,

 dobrosielska.alicja@gmail.com

Nadesłany 30.03.2020; Nadesłany po poprawkach 15.09.2020; Zaakceptowany 25.09.2020

Przedmiotem edycji źródłowej jest kopiariusz przechowywany obecnie w Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie, oznaczony sygnaturą OF 80a. Pochodzi on z pierwszej połowy XV w. i powstał w kancelarii kapituły warmińskiej we Fromborku¹.

Zszyty sznurkiem kopiariusz oprawiono najpewniej w XIX w. w niebieską, kartonową okładkę o wymiarach: 18,6 cm szerokości x 27 cm wysokości. W lewym dolnym rogu górnej okładziny umieszczono karteczkę z widocznym napisem „Ordens Foliant”, częściowo zaklejoną nalepką z sygnaturą „O.F. 80a”. Na dawnej papierowej oprawie umieszczono spis treści kopiariusza, na górze widnieją litery: „o. a.”, a poniżej liczba rzymska XLIII i tytuł: *Grenz: Berichtungen zwischen dem Bistum Ermland und dem Ordens: Gebieten Hohenstein und Osterode v. 28 Juli 1374 und mit Osterode 1428 und 1449*. Pod nim wypisano pozostałą zawartość kopiariusza „Item Erml. Güter Privilegien”, podając jedną pod drugą nazwę miejscowości, której dotyczy dokument wraz z datą jego wystawienia: „Mühle zu Wulping im Allensteinensis 1417, Sydels sonst Kudip 1379, Gimmer 1400, Gillow 1441, Baerenwald 1394, Montiken 1445, Leinau 1448”.

Liczący 25 stron, ponumerowanych ręką archiwisty, kopiariusz składa się z dwóch składek pergaminowych. Pierwsza, o wymiarach 17,6 cm szerokości x 24,6 cm wysokości, liczy 13 stron. Rozmiar zwierciadła karty wynosi 14 cm szerokości x 20 cm wysokości, a marginesy: górny 1,8 cm, dolny 3 cm, lewy i prawy po 1,5 cm. Na górze pierwszej, nienumerowanej strony widnieje pogrubiona litera: „A”, a poniżej napis w języku łacińskim: „Copia divisionis limitu[m] inter eccl[es]iam Warmien[sem] et ordine[m] Theut[oni]corum”. Następnie zapisano: „Visitatio limitu[m] circa Hoenstein”, a poniżej na środku „Ex scatula 31”. Obok tego ostatniego, z lewej strony odnotowano ręką archiwisty sygnaturę archiwalną „Ordens Foliant 80a”. Po drugiej stronie tej samej karty, opatrzonej ręką archiwisty numerem jeden, od słów „In gotis namen [...]” rozpoczyna się pierwszy dokument, kończący się na stronie ósmej. Następnie, na stronach 9–13 zawarto kolejny tekst źródłowy, spisany już inną ręką. Dalej następuje druga, mniejsza składka, rozpoczynająca się stroną 14, o wymiarach 15,2 cm szerokości x 21,5 cm wysokości. Marginesy wynoszą kolejno: górny 2 cm, dolny 3,7 cm, lewy 2 cm, prawy 2,3 cm.

Kopiariusz zawiera 12 tekstów źródłowych. Spisano je w językach średnio-wysoko-niemieckim i łacińskim, pismem czytelnym z użyciem licznych skrót-

¹ Z tego okresu zachowały się jeszcze dwa kopiariusze, które obecnie także przechowywane są w Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin-Dahlem (dalej cyt. GStA PK), XX. Hauptabteilung (dalej cyt. XX. HA), Ordensfolianten (dalej cyt. OF) 80, OF 80b. Zob. Teresa BORAWSKA, *Archiwalia warmińskie w Staatliches Archivlager w Getyndze. Z poszukiwań materiałów źródłowych do „Słownika geograficzno-historycznego Warmii średniowiecznej”*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1976, nr 1, s. 136.

tów, zwłaszcza w tekstach łacińskich. Na kolejnych stronach zawarto następujące dokumenty:

- Wyrok sądu rozjemczego z 1374 r. dotyczący sporu o zachodnią granicę między ziemiami biskupstwa warmińskiego i zakonu krzyżackiego (tekst nietytułowany, s. 1–8).
- *Visitacio limitum sive granicierum inter venerabile [...] – dokument będący efektem objazdu granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim, przeprowadzonego 25 VIII 1449 r. na polecenie wielkiego mistrza Konrada von Erlichshausena, z udziałem przedstawicieli Zakonu i kapituły warmińskiej (s. 9–13)².*
- *Privilegium Molendini Wulping*, czyli odnowienie przywileju na młyn nad Jeziorem Wulpińskim (niem. Schilla Mühle³) z 23 VI 1417 r. (s. 14).
- *Sidels als Kudip* – nadanie 6 łanów Prusowi Nikolausowi Tulynowi, znajdującym się między pruskim polem Gronity a dobrami Prusa Medena z 10 IX 1379 r. (s. 15).
- *Gymmer* – dokument sprzedaży 5 łanów nad Jeziorem Gamerskim Andreasowi Polanowi i Johannowi Algardenowi z 7 V 1400 r. (s. 15).
- *Gillow* – ponowna lokacja wsi Giławy przez kapitułę warmińską z 7 I 1441 r. (s. 16).
- *Privilegium Berenwalt* z 7 V 1394 r., czyli przywilej wsi Borowiec (s. 17–18).
- *Visitacio limitum inter commendatorem [...] – objazd granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim z 1428 r. (s. 19–22)⁴.*
- *Montiken* – dokument sprzedaży 11 łanów w Mątkach Jakobowi i Jordanowi, synom Augustina z Gudekus z 31 III 1445 r. (s. 23).
- *Leynaw* – lokacja wsi czynszowej Linowo z 27 VI 1476 r. (s. 23).
- *Posorten* – dokument sprzedaży folwarku i majątku Pozorty koło Olsztyna Sanderowi Doringowi i Matthiasowi Benikenowi z 15 VII 1448 r. (s. 24).
- *Homeister deutsches ordens* – list wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego do administratora kapituły warmińskiej dotyczący interpretacji występującego w przywilejach terminu *Erbrecht*, spisany w Malborku „am Sontage vor Purificacionis Marie”, bez daty rocznej (s. 25).

² W berlińskim archiwum zachował się opis tej granicy będący w posiadaniu Zakonu; zob. GStA PK, XX. HA, Ordensbriefarchiv (dalej cyt. OBA), Nr. 10036, k. 1–1v. Zob. też Wiesław DŁUGOKĘCKI, *Południowo-zachodnia granica komornictwa olsztyńskiego w pierwszej połowie XV w.*, [in:] *Polska, Prusy, Ruś. Rozprawy ofiarowane prof. zw. dr hab. Janowi Powierskiemu w trzydziestolecie pracy naukowej*, red. Błażej ŚLIWIŃSKI, Gdańsk 1995, s. 48.

³ Identyfikację Wulping Mühle z Schilla Mühle zob. Rafał KUBICKI, *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIII–XV wieku (do 1454)*, Gdańsk 2012, s. 31, 213, 507, przyp. 276.

⁴ Zob. dokument zawierający opis tej granicy, będący w posiadaniu Zakonu, przechowywany w GStA PK, XX. HA, OBA, Nr. 10036, k. 2–2v. W. DŁUGOKĘCKI, op.cit., s. 48.

Powstanie kopiariusza można łączyć z trwającym od XIV w. sporem o terytorium i granice dominium warmińskiego⁵. Znajdują się w nim wpisy przywilejów wystawionych przez biskupa i kapitułę warmińską w XIV i XV w. dotyczące miejscowości lokowanych blisko granicy z ziemiami zakonu krzyżackiego (Leynaw, Montken, Gemmern, Gillow), których odbiorcy uzyskiwali prawo wolego połowu w puszczy galindzkiej, daleko poza granice dominium warmińskiego ustalone w latach pięćdziesiątych XIII w. Kopiariusz zawiera także kopie dokumentów związanych wprost ze sporem granicznym: wyrok sądu rozjemczego z 1374 r. oraz protokoły z objazdów granicy między komornictwem olsztyńskim a komturstwem ostródzkim z 1428 i 1449 r.

W edycji w całości ujęto osiem tekstów zawartych w kopiariuszu, które dotąd nie były publikowane: protokół z objazdu granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim z 25 VIII 1449 r.⁶ (nr 2), odnowienie przywileju na młyn nad Jeziorem Wulpińskim z 23 VI 1417 r.⁷ (nr 3), nadanie 6 łanów Prusowi Nikolausowi Tulynowi, między pruskim polem Gronity a dobrami Prusa Medena z 10 IX 1379 r.⁸ (nr 4), sprzedaż 5 łanów nad Jeziorem Gamerskim Andreasowi Polanowi i Johannowi Algardenowi z 7 V 1400 r. (nr 5), ponowna lokacja wsi Giławy z 7 I 1441 r. (nr 6), sprzedaż 11 łanów w Mątkach Jakobowi i Jordanowi z 31 III 1445 r. (nr 9), lokacja wsi Linowo z 27 VI 1476 r. (nr 10) oraz sprzedaż folwarku i majątku Pozorty Sanderowi Doringowi i Matthiasowi Benikenowi z 15 VII 1448 r. (nr 11).

Pozostałe cztery dokumenty z kopiariusza przywołano w artykule w formie regestów, ponieważ zostały one już opublikowane w kodeksie dyplomatycznym *Codex diplomaticus Warmiensis*. Wyrok sądu rozjemczego dotyczący sporu o zachodnią granicę między biskupstwem warmińskim a ziemiami Zakonu z 1374 r. ukazał się w drugim tomie przywołanego wydawnictwa źró-

⁵ Przykładowo: Victor RÖHRICH, *Die Teilung der Diözese zwischen dem deutschen Orden und dem ermländischen Bischofe*, *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands*, Bd. 12: 1889, s. 217–218; Alicja DOBROSIELSKA, *Spór biskupów warmińskich i kapituły z zakonem krzyżackim o granice dominium warmińskiego*, [in:] *Mniejszość i większość. Relacje kulturowe na pograniczach*, cz. 1, red. Paweł PIETNOCZKA, Marek RADOCH, Damian SZWEDA, Olsztyn 2016, s. 71–84.

⁶ Dokument ten został przywołany w edycji opisu granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim z 1428 r.; zob. *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands* (dalej cyt. CDW), Bd. 4, hrsg. v. Victor RÖHRICH, Franz LIEDTKE, Hans SCHMAUCH, Braunsberg 1935, Nr. 258, s. 293, przyp. 2 (tu wydrukowano jego tytuł). Objazd z 1449 r. poprzedziło spotkanie przedstawicieli zakonu krzyżackiego i kapituły warmińskiej 13 X 1448 r. na granicy, przy źródłach Pasłęki; zob. GStA PK, XX. HA, OBA, Nr. 9681. Treść przywołanych dokumentów omawia szczegółowo W. DŁUGOKĘCKI, op.cit., s. 47–56.

⁷ Zob. regest dokumentu w CDW, Bd. 3, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Braunsberg 1874, Nr. 521, s. 529–530.

⁸ Fragment wydrukowany w CDW, Bd. 3, Nr. 79, s. 54.

dłowego jako wersja b⁹ (nr 1). Przywilej wsi Borowiec (niem. Berenwalt) z 7 V 1394 r. zawarto w trzecim tomie *Codex diplomaticus Warmiensis*¹⁰ (nr 7). Objazd granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim przeprowadzony w 1428 r. zawarto w czwartym tomie tego wydawnictwa źródłowego¹¹ (nr 8). List wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego do administratora kapituły warmińskiej umieszczono zaś w trzecim tomie *Codex diplomaticus Warmiensis*¹² (nr 12).

Zawartość kopiariusza, stanowiącą podstawę prezentowanej tu edycji, porównano z piętnastowiecznymi kopiami przywołanych dokumentów, które znajdują się w księgach przywilejów kapituły i biskupstwa warmińskiego. Obecnie księgi te są przechowywane w Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie pod sygnaturami AK: F, B, C, E oraz AB, C1.

Podczas opracowywania edycji tekstu źródłowego kierowano się zaleceniami instrukcji wydawniczej Adama Wolffa¹³ oraz Antoniego Gąsiorowskiego w zakresie źródeł łacińskich i niemieckich¹⁴. Zastosowane w oryginalnym tekście skróty w edycji zostały oddane kursywą. Uzupełnienia ujęto w nawiasach kwadratowych, symbolem graficznym [sic!] oznaczono błędy w tekście oryginalnym, a // koniec strony w tekście źródłowym. Starano się zachować oryginalną pisownię wyrazów. W celu poprawienia czytelności tekstu zmodernizowano interpunkcję, usunięto zapis zdwojonej litery *n*, dokonano też zamiany fonetycznej *v* na *u*. Różnice występujące między poszczególnymi tekstami źródłowymi zawartymi w kopiariuszu i księgach przywilejów zasygnalizowano w przypisach literowych.

TNT

ANEKS

Wykaz zastosowanych skrótów:

GStA PK – Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz

XX. HA – XX. Hauptabteilung

Perg.-Urk. Schiebl. – Pergament-Urkunden Schiebladen

⁹ CDW, Bd. 2, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Johann M. SAAGE, Mainz 1864, Nr. 497, s. 518–533.

¹⁰ CDW, Bd. 3, Nr. 289, s. 267–268.

¹¹ CDW, Bd. 4, Nr. 258, s. 290–293.

¹² CDW, Bd. 3, Nr. 391, s. 382–383.

¹³ Adam WOLFF, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, *Studia Źródłoznawcze*, t. 1: 1957, s. 155–181.

¹⁴ *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 6: *Zawiera dokumenty nr 1–400 z lat 1174–1400*, wyd. Antoni GĄSIOROWSKI, Henryk KOWALEWICZ, Warszawa–Poznań 1982, s. XIII–XVIII.

- OF – Ordensfolianten
 CDW – *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*
 AAWO – Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie
 AB – Archiwum Biskupie
 C1 – Liber Privilegiorum antiquus
 Eh – Odpisy dokumentów
 AK – Archiwum Kapituły
 B – Księga przywilejów (Ortsprivilegium) B
 C – Księga przywilejów (Ortsprivilegium) C
 E – Księga przywilejów (Ortsprivilegium) E
 F – Księga przywilejów (Ortsprivilegium) F
 Rep. 128 – Archiwalia rewindykowane z Królewca (XX w.)

 Nr 1

Elbląg, 28 VII 1374 r.

Wyrok sądu rozjemczego dotyczący sporu o zachodnią granicę między biskupstwem warmińskim i ziemiami zakonu krzyżackiego z 1374 r.

Oryg.: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, Perg.-Urk., Schiebl, LI, Nr. 51.

Kop.: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 1–8, kopia współczesna. Bez tytułu.

Wyd.: CDW, Bd. 2, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Johann M. SAAGE, Mainz 1864, Nr. 497, s. 518–533 (według Oryg.).

Nr 2

[b.m.], 25 VIII 1449 r.

Objazd granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim, wykonany na polecenie wielkiego mistrza Konrada von Erlichshausena, z udziałem przedstawicieli zakonu krzyżackiego i kapituły warmińskiej.

Kop.: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 9–13, kopia współczesna. Tytuł: *Visitacio limitum sive granicierum inter venerabile Capitulum ecclesie Warmiensis et ordinis theutonicorum dominia, que comendatoris in Osterode regimini subiecta sunt, sequitur ut infra. Alia vero visitacio granicierum earundem facta de anno domini MCCCCXXVIII, de qua inferius narratur, registrata est in privilegiorum libro, quem administrator capituli secum habet. Hec prima visitacio incepta est, ubi posterior finita est, utpote circa lacum Lay-*

szennick, et terminata, ubi Seria sive Passeria ortum habet. Subscripta autem visitatio iniciata est in ortu Passerie et circa lacum Layssenick terminata¹⁵.

Odpis: Olsztyn, AAWO, AB, Eh 192, s. 1–3 (według Kop.¹⁶).

Odpis: Toruń, Pracownia Słownika Historyczno-Geograficznego Prus Średnio-wiecznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Kartoteka warmińska, materiały zebrane w ramach prac nad Słownikiem geograficzno-historycznym Warmii, karton pt. WARMIA, granice, biskupstwo, dominium biskupów, kapituła (według Kop.¹⁷).

[s. 9] ^aAn der jarzcaell uns[e]rs Herren Christi tawßent vierhundert nuen und fierzcieg, im funffundzwenzigesten tage des monden Augusti, die wirdigen und ersamen herren Wilhelm von Eppingen¹⁸ kumptur zu Osterrode¹⁹, Johan Truckßes von Steten²⁰ phleger zu Rastenburg²¹, und von bevelunge der egodochten Herren, Hannß von Grusßen²² Voyth czu Soldaw²³, und Ulrich von Knysesberg²⁴ pfleger zu Neydenburg²⁵, von eyme, [und] Augustinus Tirgarth²⁶ custos, und Wichardus Heilsperg²⁷, Thumherren der kirchen Erme-land adder Frawenburg, vom anderen teile [sic!]. Die grenitzen zwusschen

^a Inicjal wysokości trzech wierszy.

¹⁵ Tytuł przywołany w przypisie do dokumentu dotyczącego opisu zachodniej granicy biskupstwa z 1428 r.; zob. CDW, Bd. 4, Nr. 258, s. 293.

¹⁶ Bez tytułu po łacinie.

¹⁷ Bez tytułu po łacinie.

¹⁸ Wilhelm von Eppingen Młodszy, komtur ostródzki (przed 25 VIII 1449 – 4 XII 1466); zob. Bernhart JÄHNIG, *Dostojnicy zakonu krzyżackiego w Prusach*, [in:] *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. Roman CZAJA, Andrzej RADZIWIŃSKI, Toruń 2013, s. 308.

¹⁹ Ostróda (niem. Osterode).

²⁰ Johann Truchses von Stetten, prokurator rastemborski (kętrzyński) (1449); zob. Dieter HECKMANN, *Amtsträger des Deutschen Ordens in Preußen und in den Kammerballeien des Reiches (oberste Gebietiger, Komture, Hauskomture, Kumpane, Vögte, Pfleger, Großschäffer)*, <http://www.hiko-owp.eu/wp-content/uploads/2015/11/Amtstr%C3%A4ger-DO-Preu%C3%9Fen.pdf> (dalej cyt. *Amtsträger des Deutschen Ordens*) [dostęp z 30 VI 2020 r.].

²¹ Kętrzyn (niem. Rastenburg).

²² Johann von Grussen, wójt działdowski (1441, 1449); zob. *Amtsträger des Deutschen Ordens*.

²³ Działdowo (niem. Soldau).

²⁴ Ulrich von Kinsberg, prokurator nidzicki (21 X 1446 – 25 VIII 1449); zob. *Amtsträger des Deutschen Ordens*.

²⁵ Nidzica (niem. Neidenburg).

²⁶ Augustin Tiergarth, kanonik warmiński (1424–1466), w 1445 r. pełnił obowiązki administratora kapitulnego w Olsztynie, kustosz kapituły warmińskiej (1447–1453); zob. Teresa BORAWSKA, *Tiergart Augustyn*, [in:] *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, red. Jan GUZOWSKI, Olsztyn 1996 (dalej cyt. SBKW), s. 254–255.

²⁷ Wichard Heilsberg, kanonik warmiński, proboszcz lidzbarski, w latach 1441–1449 oficjał biskupstwa; zob. Teresa BORAWSKA, *Wichard (Heilsberg)*, [in:] SBKW, s. 274.

dem herren kumpthur zu Osterrode und egenanthem kirchen kapittel [sic!] In der zzeit der gebort Christi M^oCCCC^oXXVIII^o^b uff die zzeit durch den herren kumpthur zum Elwinge²⁸ Hußkumpthur zu Osterrode²⁹, Johannis Doring³⁰ doctoris, Arnoldi Dattelen³¹ probestis, Frederici Salendorff³² cantoris, und Johannis Snorchen³³ thumherrn etc. gegangen gesatz, gemacht und vorlibet worden. Umme c^abelegunge adder gebrechlikeit willen der grenitzcen czwusschen den egedochten herrenn gennant noch bouelunge [sic!] des grosmechtigen gnedigen herren Conradi von Erlichshußen³⁴ homeister deutzces ordens, die grenitzcen in kegenwertikeit der wirdigen und erßamen herren und Mannen Ffrederich von Eppingen³⁵ Ritter, Jacobi // [s. 10] Pharrer³⁶ zu Barthen³⁷, Kristanni Tappiaw³⁸ pfarrer zu Meelßack³⁹, Johannis Wartenburg⁴⁰ pfarrer zum Langenwalde⁴¹, Baltisaris Scaybuth⁴² Ritter, Johannis Boysßel-

^b *Na lewym marginesie, inną ręką cyframi arabskimi zapisano: 1428.*

^c *Skr.: abelunge.*

²⁸ Elbląg (niem. Elbing). W 1428 r. urząd komtura elbląskiego sprawował Heinrich Holt (11 XI 1416 – 1 XI 1428) i Walrabe von Hunsbach (1428–1429); zob. B. JÄHNIG, *op.cit.*, s. 293.

²⁹ Urząd komtura zamkowego w Ostródzie sprawował Ulrich von Giech (1426–1428); zob. *Amtsträger des Deutschen Ordens*.

³⁰ Johannes Doring, doktor dekretów, kapłan krzyżacki i doradca prawny wielkiego mistrza; zob. CDW, Bd. 4, s. 660.

³¹ Arnold von Datteln, kanonik warmiński (od 1419 r.), prepozyt kapituły warmińskiej w latach 1424–1447; zob. Teresa BORAWSKA, *Datteln Arnold*, [in:] SBKW, s. 40.

³² Friedrich von Salendorf, kanonik warmiński (1396–1448), kantor od 1417 r., administrator dóbr kapitulnych w Olsztynie (1422, 1424, 1428); zob. Teresa BORAWSKA, *Salendorf Fryderyk*, [in:] SBKW, s. 212.

³³ Johann Snorreke, kanonik kapituły warmińskiej (od 1423 r.), administrator kapituły w Olsztynie (1436, 1453–1454); zob. Teresa BORAWSKA, *Snorchen (Snoreke, Snurreke) Jan*, [in:] SBKW, s. 227.

³⁴ Wielki mistrz Konrad von Erlichshausen (12 IV 1448 – 7 XI 1449); zob. B. JÄHNIG, *op.cit.*, s. 290.

³⁵ Friedrich von Eppingen, rycerz; zob. Karol GÓRSKI, *Pomorze w dobie wojny trzynastoletniej*, Poznań 1932, s. 83, 147, przyp. 4.

³⁶ Jakob, proboszcz w Barcianach, skądinąd nieznan.

³⁷ Barciany (niem. Barten).

³⁸ Christian Tapiaw, proboszcz parafii w Pieniężnie, kanonik warmiński (1460–1498), dziekan w latach 1475–1498; zob. Teresa BORAWSKA, *Tapiaw Chrystian*, [in:] SBKW, s. 251 (tu informacja, że otrzymał on probostwo w 1455 r.).

³⁹ Pieniężno (niem. Mehlsack).

⁴⁰ Johann Wartenberg, proboszcz w Długoborze, później także w Sątopach (1460–1465); zob. *Ordinacia castri Heylsbergk*, hrsg. v. Carl P. WOELKY, [in:] *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlands*, Bd. 1, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Johann M. SAAGE, Braunsberg 1866 (dalej cyt. *Ordinacia castri Heylsbergk*), s. 321, przyp. 14.

⁴¹ Długobór (niem. Langenwalde).

⁴² Balthasar ze Skajbot, rycerz; zob. Tadeusz ORACKI, *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 1: A–K, Olsztyn 1984, s. 9.

burg⁴³ Voyt zu Meelßesack, Ffabiani von Wußen⁴⁴ landtrichter doselbiest, Nicolai Langenaw^{d45} burgermeister zu Allenstein⁴⁶, Johannis Szeteler⁴⁷, rathman doselbiest, gantzwol vornuet und gebessert seynt, noch ynhalduge disser nochgeschriebenen grenitzcern. Czum irsten, angehaben an der ortgrenitz, do die Pasßerye⁴⁸ bey dem dorffe Greßeling⁴⁹ entspreusset, do eyn eichen phoel ynne steet, und wol bosteynet und begraben ist. Vortan zu gheen an eynem graben eyner weßen, der do an beiden uberen beschelmet ist, und der selbige grabe beider teile ist. Vortan eyne beschotte und gegensatzte grenitzce, die do in der selbigen weßen ist. Vorbas zu gheen uff eynnen eychenen pfoel, der do gegirsatzzt und wol beschut ist, denne vortan zugeen uff eynne grenitzce, die do mit eychenem holtzce gegirsatzzt und wol beschut ist. Von dannen zu gheen uff eynen ßalweiden stock, der do mit eichenem holtzce gegirsatzzt und wol beschut ist. Von dannen zugheen an der ort des ßees Plawzcike⁵⁰ uff eyne cleyne eiche, die mit eichenem holtzce gegensatzzt und woll beschut ist. Von dannen ober eynen ort des ßees Plawzcike uff eyne eiche, do czwey creutzce angehawen sint und nicht beschut ist, gelegen uffim werder hinder Woysßethen⁵¹. Von dannen ober eynen mercklichen ort des ßees selbigen Plautzke am uber uff eynen eichenen pfoel, der do mit eichenem holtzce gegirsatzzt und wol beschut ist. Vorbas zugheen uff eynne grenitzce, die mit eichenem, und ouch mit fichtem holzce gegirsatzzt und beschut ist. Doselbiest ouch eyn alt eichchen stock ynne steet. Von dannen uff eynne fichte, die do mit eichenem holtzce [sic!] gegirsatzzt und wol beschut // [s. 11] ist. Denne vort zugeende uff

^d W wyrazie Langenaw skr.: l.

⁴³ Johann Beysßelburg, wójt kapitulny w Pienięźnie, najpewniej tożsamy Georgem von Berge, mieszczaninem braniewskim (1429), rajcą (1436), wójtmem kapitulnym (1447); zob. *Ordinacia castri Heylsbergk*, s. 320, przyp. 11.

⁴⁴ Fabian von Wusen (z Osetnika), sędzia ziemski w Pienięźnie, jeden z przywódców opozycji antykrzyżackiej na Warmii; zob. Marian BISKUP, *Trzynastoletnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1454–1466*, Warszawa 1967, s. 135.

⁴⁵ Nicolaus Langenaw (Langenau), burmistrz Olsztyna, jego synem był Georg Langenaw, wikariusz w olsztyńskim zamku; zob. *Acta de interceptione castri Allenstein*, hrsg. v. Carl P. WOELKY, [in:] *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlands*, Bd. 1, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Johann M. SAAGE, Braunsberg 1866, s. 164.

⁴⁶ Olsztyn (niem. Allenstein).

⁴⁷ Johann Seteler (Szeteler), rajca olsztyński, mieszkaniec Olsztyna; zob. *Memoriale Bartholomei Libenwald*, hrsg. v. Carl P. WOELKY, [in:] *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlands*, Bd. 1, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Johann M. SAAGE, Braunsberg 1866, s. 302.

⁴⁸ Rzeka Pasłęka (niem. Passarge).

⁴⁹ Gryżliny (niem. Grieslienen).

⁵⁰ Jezioro Pluszne (niem. Plautziger S.).

⁵¹ Według Wiesława Długockiego wyspę tę można utożsamiać z półwyspem między Jeziorem Pluszne a jego południowo-zachodnią odnogą – Jeziorem Pluszne Małe; zob. W. DŁUGOCKI, op. cit., s. 56.

eynen alden eichenen stock, der mit eichenem holtzce gegirsatzt und beschut ist, do ouch eynne lynde beysteet. Von dannen zu geen ober das fließ, das awß dem ßee Plawzcike fellet uff eynne eiche, die mit eichenem holtzce begirsatzt und wol beschut ist. Vorbas zugeen uff eynen eichen pfoel, der mit eichenem holtzce gegirsatzt und beschut ist. Denne von dannen zugeen uff eynne cleyne bircke, die mit cleynem holtzce begirsatzt und beschut ist. Denne vort zugeen zu eyner anderen birckenn, die mit birckenem holtzce begirsatzt und beschut ist. Von dannen zugeen yn eyner lawteren heyden uff eyne fichte, die mit fichtenem und bircken holtzce begirsatzt^e und beschut ist. Denne vort zugeen durch eyne tieffe grunth obir ein fließ uff eynnen großen eichenenn pfoel, der an eyner seyte mit eychenem holtzce begirsatzt ist, und an der anderen seyten mit eychenem holtzce beleget und ouch beschut ist. Vorbas zu gheen ober den ßee Swyntheyen⁵² uff eynne eiche die mit eichenem und mit espen holzce begirsatzt und beschut ist. Von dannen zugeen uff eyne fichte, die mit fichtenem holtzce begirsatzt und beschut ist. Vort zugeen uff eynen andere fichte, die mit birckenem holtzce begirsatzt und beschut ist. Denne vort zugeende uff eynne fichte, die do mit birckenem und fichtenem holtzce begirsatzt und beschut ist. Von danenn zugheen bey das dorff zu Szamen⁵³ uff eynen eichen stock, der mit fichtenem holtzce begirsatzt und beschut ist. ^fVortan zugeen uff die ortgrenitze zu Korkaw⁵⁴, do eyn groß lang steyn zwoschen zween anderen steynen yn eyner weiße leyt⁵⁵. Denne dornoch seynt zehen fichten wol beschut eyne noch der anderen. Vorbas zugehen uff eynen eichenen stock, der wol beschut ist. Von // [s. 12] dannen zu gehen an eynen ort des ßehes Gymen⁵⁶ an eynne alde vordorrethe fichte, die do wol beschut ist. Vort zu gehen ober eynen cleynen ort desßelbigen zehes Gymen uff eynne bircke, die do wol beschut ist. Von dannen zu gehen bes zu eyner frischen fichten, die begirsatzt und wol beschut ist. Vort zu geen bas an eyne dorre fichte, die do begirsatzt und ouch beschut ist. Vorbas zugehen bes zu eynem eichenem pfole, der do mit eichenem und birckenem holtzce begirsatzt und wol beschot ist. Vortan zugehen durch eynen dicken walt uff eyne eiche, die do gegirsatzt und beschut ist, domitte ouch eyne cleyne haynbuche beschut ist. Vordan zu gehen uff eyne große eiche, die do begirsatzt und beschut ist. Von dannen zugeen ym demselbigen walde uff eynen eichenen pfoel, der do wol begirsatzt und beschut ist. Untd vorbas den awß dem walde uff das rume zugehen zu eynem eichenem

^e *Zamazana litera, wyraz poprawiony.*

^f *Na lewym marginesie rączka, inną ręką zapisano: in Korkaw lapis angularis.*

⁵² Jezioro Świętajno (niem. Nattern S.).

⁵³ Ząbie (niem. Sombien).

⁵⁴ Kurki (niem. Kurken).

⁵⁵ Mowa o kamieniach granicznych na łące we wsi Kurki.

⁵⁶ Jezioro Gim (niem. Gimmen S.).

pfolle an eynem pfule, der do mit zween großen eichen holtzceren beleget, und eyn stein dorin beschut ist. Vortan zugeen vff eynen alden vorbranten eichenen phoel an dem acker des freyen von der Balzce⁵⁷, der begirsatzt und eyn steyn dorin beschut ist. Vorbas zu geen ober eynen rawmen acker bes zu eynem alden eichhenem stocke, doby eyn newer eichener phoel ingesatz ist, die denne wol begirsatzt sint. Und eyn groß stein dorynne beschut ist am acker des ffreyen von der Balzcen. Vondannen uff eynen eichenen pfoel, do eyn stein beyleyt und beschut ist. Vortan zu geen yn eynem langen grunde an^s eyme flisße bes zu eyner großen dorren eichen, dy do begirsatzt und // [s. 13] wol beschut ist. Von dannen zugeheen uff eynne fichte bey dem szehe Layßenick⁵⁸, die do eynne gemeyne ortgrenitze ist der herren kumpthur zum Elwinghe, Osterrode und des Cappittels zu Ermelantd adder Frauenburg. Also synt dy vorgeschrebenen grenitzcen mit eyntacht der eegedochtenn herren vorlibet, vornewet und bestetiget. Dieser briefe synt zwene eynßlawtes kegen enander ußgesnethen.

Nr 3

Frombork, 23 VI 1417 r.

Kapituła warmińska odnawia młynarzowi Friedrichowi przywilej na młyn nad Jeziorem Wulpińskim (Schilla Mühle), z 3 łanami, na prawie chełmińskim, w zamian za roczny czynsz wynoszący 8 grzywien i 6 świń.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, fol. 210, s. 14, kopia współczesna. Tytuł: ^{ab}Privilegium Molendini Wulping^b.

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 202, k. 207, kopia współczesna. Tytuł: CCII Wulping Moladim.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, B, fol. 139, k. 275, kopia współczesna.

Reg.: CDW, Bd. 3, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Braunsberg 1874, Nr. 521, s. 529–530 (według Kop. 2).

[s. 14] ^cIn nomine domini amen. Noverint universi presentes et futuri ad quos presentes *litere* pervenerint quod constitutus coram nobis fidelis noster Fredericus^{d59}, quod in proximis gwerrarum turbinibus privilegium suum su-

^s Uszkodzenie.

^a Z lewej strony, poniżej tytułu: CCX.

^{b-b} AK, F: CCII Wulping Moladim.

^c Inicjał wysokości czterech wierszy.

^d AK, F, fol. 202; AK B, fol. 139: Fredericus proposuit.

⁵⁷ Ziemia pruskich wolnych z osady Bałdy (niem. Balden).

⁵⁸ Jezioro Łąjskie (niem. Lansker S.).

⁵⁹ Osoba skądinąd nieznaną.

per Molendino in vulping^{e60} quod in territorio Allensteyn⁶¹ possidet perdisset Supplicans humiliter, quatenus sibi conforme privilegium restituatur graciose dignemur. Nos igitur Arnoldus⁶² prepositus^f, Fredericus⁶³ cantor, totumque capitulum ecclesie^g Warmiensis cum dicti privilegii copia in nostris registris^h minimeⁱ reperiebatur diligenti inquisitione et scrutinio^j super premissis habitis presens privilegium sibi restituimus^k graciose concedentes predicto^l Frederico suisque veris heredibus et legitimis successoribus^l dictum molendinum in vulping⁶⁴ cum tribus mansis vel circa agri et nemoris inter infra scriptas granicas situatas videlicet inter lacum vulping^m ex una et cum agris Thomosdorff⁶⁵ et Schonebrockeⁿ⁶⁶ villarum nostrarum et lacum Swynteyen⁶⁷ et cum agris illorum de Naturn^{o68} confinantibus, iure culmensi hereditario et perpetuo possidendum. Sic tamen quod Fredericus et heredes et successores sui predicti Capitulo nostro singulis annis VIII marcas talis monete sicut ceteri nostri subditi pro censu cum sex porcis soluet quemlibet XVI valentem nomine census in infrascriptis terminis videlicet in nativitate Christi quatuor^p et in pasce duas ac in Johannis baptiste festivitibus reliquas duas marcas pro omni servicio soluere tenebuntur. Insuper concedimus supradicto Frederico et suis heredibus et successoribus licenciam piscandi in piscina dicti molendini cum

^e AK, F: Wulping; AK B: Vulpyng.

^f AK, B: pptus.

^g AK, B: ecce.

^h AK, B: registris.

ⁱ AK, B: mime.

^j AK, B: serutinio.

^k AK, B: restituimus.

^{l1} AK, F: Frederico successores verum heredibus et legitimis successoribus; AK B: Frederico suisque veris heredibus et legitimis successoribus.

^m AK, F: Wulping.

ⁿ AK, B: Schonebrucke.

^o AK, B: Naturn.

^p Nadpisane: or.

⁶⁰ Jezioro Wulpińskie (niem. Wulping S.).

⁶¹ Olsztyn (niem. Allenstein).

⁶² Arnold Huxer, kanonik kapituły warmińskiej (od 1396 r.), administrator (1414, 1416–1417, 1426–1431), prepozyt (1417), kustosz (1433–1446); zob. *Die ermländischen Anniversarienbücher*, hrsg. v. Carl P. WOELKY, [in:] *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellenschriften zur Geschichte Ermlands*, Bd. 1, hrsg. v. Carl P. WOELKY, Johann M. SAAGE, Braunsberg 1866, s. 229, przyp. 69; Teresa BORAWSKA, *Huxer Arnold*, [in:] SBKW, s. 98–99.

⁶³ Zob. przyp. 32.

⁶⁴ Jezioro Wulpińskie (niem. Wulping S.).

⁶⁵ Tomaszkowo (niem. Thomsdorf).

⁶⁶ Sząbruk (niem. Schönbrück).

⁶⁷ Jezioro Świętajno Naterskie (niem. Swynteyn S.).

⁶⁸ Naterki (niem. Nattern).

parvis instrumentis ad mensam suam dumtaxat et nullatenus ad vendendum. In quorum omnium robur et testimonium presentes literas dedimus sigilli capituli nostri appensione communitas. Datum apud ecclesiam Warmiensem Anno domini M^oCCCC XVII° in vigilia sancti Johannis baptiste etc.

Nr 4

[b.m.], 10 IX 1379 r.

Kapituła warmińska nadaje Prusowi Nikolausowi Tulynowi 6 łanów między pruskim polem Gronity a dobrami Prusa Medena, na prawie chełmińskim, z zobowiązaniem do służby zbrojnej i czynszu rekognicyjnego⁶⁹.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 15, kopia XV w. Tytuł: Sidelis alias Kudip^a.

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 214v–215, k. 218v–219, kopia XV w.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 24, k. 56, kopia współczesna. Tytuł: Kudip alias Seidelshoff.

Wyd.: fragment w CDW, Bd. 3, Nr. 79, s. 54 (według Kop. 2).

[s. 15] In nomine Domini Amen. Universis et singulis presentes literas inspecturis Henricus⁷⁰ prepositus, Michael⁷¹ decanus, totumque capitulum Warmiense volumus esse notum, quod dudum vennerabiles viri prepositus, decanus et capitulum, nostri predecessores contulerunt fidei suo prutheno Nicolao tulyn^{b 72} VI mansos inter sitos campum Gruniten^{c 73} et ^d bonos^d Meden^{e 74} Prutheni iure hereditario Culmensi perpetuo possidendos. Voluerunt tamen

^a Obok: CCX.

^b AK, C: Telen.

^c AK, F: Grunitthen; AK C: Grunitten.

^{d-d} Znak uzupełnienia: ^.

^e Nadpisane: bo; AK C: bona.

⁶⁹ Przywilej na dobra Kudip albo Sidelis/Saidelshof; zob. Victor RÖHRICH, *Geschichte des Fürstbistums Ermland*, Braunsberg 1925, s. 208.

⁷⁰ Heinrich Susse de Paderborn, prepozyt warmiński w latach 1361–1387; zob. Teresa BORAWSKA, *Susse (de Padeborn) Henryk*, [in:] SBKW, s. 241–242.

⁷¹ Nie są znane okoliczności jego nominacji. Dnia 4 IX 1345 r. przebywał w Orniecie i tytułował się wówczas dziekanem warmińskim; zob. Teresa BORAWSKA, *Michał (Michael)*, [in:] SBKW, s. 166.

⁷² Prus Tule; zob. Reinhold TRAUTMANN, *Die altpreußischen Personennamen*, Göttingen 1974, s. 108.

⁷³ Gronity (niem. Gronitten).

⁷⁴ Meden to dopełniacz od imienia Mede; zob. R. TRAUTMANN, op.cit., s. 56. Najpewniej tożsamy z Prusem Medyn (celownik), który 31 VIII 1380 r. otrzymał nadanie na 4 łany między wsiami Dajtki a Gronity; zob. Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, Archiwum Kapituły, Księga przywilejów (Ortsprivilegium) F, fol. 185v. Regest dokumentu w CDW, Bd. 3, Nr. 104, s. 78.

iidem domini, quod ipse Nicolaus et successores sui cum uno spadone competententi et viro secundum morem et consuetudinem terre armato ad expeditiones, terrarum defensiones, municiones de novo construendas et veteras reformandas vel dirimendas. Quandocumque et quocienscumque per ipsos dominos, aut eorum nomine requisitus fuerit eidem capitulo fideliter servire tenentur, quodque dictus Nicolaus et successores sui de eodem servicio et mansis unam mensuram siliginis et tritici ac in recognitionem domini unam libram cere et VI denarios culmenses eidem capitulo esset astrictus soluere singulis annis in festo beati Martini⁷⁵ confessoris. Verum quia ex certa relatione seniorum invenimus ita esse ipsumque in possessione dictorum VI mansorum reperimus praesentes literas sibi dedimus sigillo nostro sigillatas. Datum Anno Domini ^fM^oCCC^oLXX^o nono die X mensis Septembris^f.

Nr 5

Frombork, 7 V 1400 r.

Kapituła warmińska sprzedaje 5 łąnów nad Jeziozem Gamerskim (Gimmer S.) Andreasowi Polanowi i Johannowi Algardenowi za 20 grzywien, na prawie chełmińskim za roczny czynsz w wysokości 2 grzywien⁷⁶.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX, HA, OF 80a, s. 15, kopia współczesna. Tytuł: Gimmer.

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 215, k. 219, kopia współczesna. Tytuł: Gimmer.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 23, k. 55, kopia współczesna. Tytuł: Gimmer.

Odpis: Olsztyn, AAWO, AK, Rep. 128/VIII-45/34 (według Kop. 2).

Reg.: CDW, Bd. 2, Nr. 221, s. 219, przyp. 1; CDW, Bd. 3, Nr. 349, s. 316.

[s. 15] In nomine domini amen. Nos Arnoldus⁷⁷ decanus, Talo⁷⁸ custos, Johannes⁷⁹ cantor Totumque Capitulum ecclesie Warmiensis, notum fore volumus uniuersis, quod eiusdem capituli nostri suadente utilitate de communi ac capitulari consilio et consensu^a omnium nostrum vendidimus fidelibus nostris

^{f-f} AK, F; Millesimo Tricentesimo Septuadesimo nono. Die decima Mensis Septembris.

^a *Nadpisane: v.*

⁷⁵ 11 listopada.

⁷⁶ Kulmisch albo Gross Gimmern (dz. Gamerki Wielkie); zob. V. RÖHRICH, *Geschichte des Fürstbistums*, s. 206.

⁷⁷ Arnold Ergesten w latach 1384–1386 kustosz, a od 1387 r. dziekan kapituły warmińskiej; zob. Teresa BORAWSKA, *Ergesten (de Ergesten) Arnold*, [in:] SBKW, s. 54.

⁷⁸ Thilo de Glogow, kustosz od 1387 r., zm. 1405 r.; zob. Teresa BORAWSKA, *Tylo (Theodoricus) z Glogowa (de Glogovia, Glogow)*, [in:] SBKW, s. 260.

⁷⁹ Johann von Essen, kanonik warmiński od 1361 r.; zob. Teresa BORAWSKA, *Essen Jan*, [in:] SBKW, s. 54–55.

Andree polan^{b80} et Johani algarden⁸¹ circa lacum nostrum gymmern⁸² quinque mansos ad nos legitime devolutos pro XX marcis monete curentis iure culmensis perpetuo possidendos, de quibus ipsi^{c-c} Andreas et Johannes eorum veri heredes et legitimi successores II marcas usualis monete perpetuo sine contradictione qualibet soluere tenebuntur. Sigillo nostro in omnimodes premissorum testimonium^d ex certa nostra scientia hiis appenso, datum apud eclesiam Warmienis predictam in Capitulo nostro generali. Anno incarnationis^e domini M°CCCC° mensis Maii die VII^f.

Nr 6

Olsztyn, 7 I 1441 r.

Ponowna lokacja wsi Giławy (niem. Gillow)⁸³ przez kapitułę warmińską, na prawie chełmińskim, na 30 łanach, z czego 3 przeznaczono dla sołtysa Nikolau-sa Kykona. Mieszkańcom przyznano 6 lat wolnizny, po upływie których mają co roku dostarczać pół grzywny i dwie kury. 20 łanów dąbrowy zarezerwowano dla zamku kapituły w Olsztynie.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 16, kopia współczesna. Tytuł: Gillow^a.

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 215v–216, k. 219v–220.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 23, k. 55. Tytuł: Gillaw.

[s. 16] ^bIn nomine domini amen. Universis et singulis presentes literas inspecturis. Nos Arnoldus⁸⁴ prepositus, Johannes⁸⁵ decanus, Arnoldus⁸⁶ custos,

^b AK, C: Bolen.

^{c-c} Zamazane.

^d Nadpisane na końcu: ium.

^e Nadpisane na końcu: tionis.

^f AK, C: septima.

^a W prawym, górnym rogu: CCXI.

^b Inicjał wysokości dwóch wierszy; AK, F obok inicjału inną ręką zapisano: renovatum anno 1548 sed inconsultissime.

⁸⁰ Osoba skądinąd nieznaną.

⁸¹ Osoba skądinąd nieznaną.

⁸² Jezioro Gamerskie (niem. Gemmern S.).

⁸³ Po raz pierwszy próbę lokowania na prawie chełmińskim wsi o nazwie Sirwithen, znajdującej się w lesie Gillaw, kapituła warmińska podjęła w 1407 r., na 40 łanach, w tym 4 łany przeznaczono dla sołtysa Jacoba, syna Prusa Mykensa; zob. CDW, Bd. 3, Nr. 434, s. 442. Lokacja nie powiodła się, stąd wydano kolejny przywilej. O Giławach jako miejscowości położonej tuż przy południowo-wschodniej granicy ziem kapituły i biskupstwa oraz Zakonu zob. V. RÖHRICH, *Geschichte des Fürstbistums*, s. 138.

⁸⁴ Zob. przyp. 31.

⁸⁵ Johann von Niclosdorf, kanonik warmiński (1424–1441), dziekan w latach 1435–1441; zob. Teresa BORAWSKA, *Niclosdorf (Niklasdorf alias Jeschkonis) Jan*, [in:] SBKW, s. 173.

⁸⁶ Zob. przyp. 62.

Fredericus⁸⁷ cantor, totumque capitulum ecclesie Warmiense cupimus fore notum, quod nos utilitati et profectui capituli predicti prout tenemur solliciti intendentes matura ^cdeliberacione prehabita de consilio unanimi et consensu, discreto Nicolao Kykon⁸⁸ sculteto suisque veris heredibus et legitimis successoribus triginta mansos ad locandam villam dictam Gillaw⁸⁹ jure culmensi perpetue contulimus possidendos. Ita quod per sex annos continuos a data presencium computandos, sine censu et omni onere liberos possideant. Quibus expletis dictus ^dNicolaus Kykon^c, sui heredes ac legitimi successores tres mansos ratione locacionis et ad sculteciam sine censu et omni onere liberos perpetue retinebunt. De aliis vero vigintiseptem mansis, cum iam libertas sex annorum a data presencium computandorum sit expleta, singulis annis in festo circumcisionis domini, de quolibet manso dimidiam marcam usualis mone te nomine census et duos pullos pro omni servicio rusticali, quod vulgariter scharweg dicitur sucesoribus conferim, nobis et successoribus nostris, sine contradiccione aliqua solvere sint astricti. Excipimus tamen viginti mansos merice in eodem campo iacentes, quos pro utilitate castri nostri Allensteyn⁹⁰ reservamus. Judicia vero minora quatuor solidorum et infra eidem Nicolao, suis heredibus ac legitimis. Maiora vero judicia advocatus capituli nostri iudicabit, et que de huiusmodi excessibus provenerint, nobis duabus partibus reservatis, tertiam partem ad dictum Nicolaum, suos heredes ac successores perpetue volumus pertinere. In cuius rei testimonium et robor perpetue firmitatis presentes nostri capituli appensione sigilli dedimus communitas. Datum apud ecclesiam Warmiensem in loco capitulari. Anno Domini Millesimo quadringentesimo quadragésimo primo, die sabbato septima mensis Januarii etc.

T N T

Nr 7

[b.m.], 7 V 1394 r.

Kapituła warmińska lokuje wieś Borowiec (niem. Berenwalt) na prawie chełmińskim, na 17 łanach i 6 morgach. Roczny czynsz wynosi 9 i pół grzywny. Mieszkańcy zostali zobowiązani do szarwarku.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 17–18, kopia współczesna. Tytuł: Privilegium Berenwalt.

^c Litera d wpisana w p, kopista najpierw zapisał literę p.

^d AK, C: Ni.

^e AK, C: Kikon.

⁸⁷ Zob. przyp. 32.

⁸⁸ Nikolaus Kykon, sołtys wsi Giławy.

⁸⁹ Wieś Giławy (niem. Gillau).

⁹⁰ Olsztyn (niem. Allenstein).

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 216.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, E, fol. 169.

Kop. 4: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 19.

Wyd.: CDW, Bd. 3, Nr. 289, s. 267–268 (według Kop. 2).

Nr 8

[b.m.], 1428 r.

Objazd granicy między komturstwem ostródzkim a komornictwem olsztyńskim z 1428 r.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 19–22, kopia współczesna. Tytuł: *Visitacio limitum inter commendatorem de Osterode et capitulum anno domini ut sequitur.*

Kop. 2: Gdańsk, Biblioteka Polskiej Akademii Nauk, Akc. nr 6177, k. 11v–13, kopia XVI w. Tytuł: *Acta Cap[itu]laria per Mauritium Episcopum confirmata Anno 1537.*

Wyd.: CDW, Bd. 4, hrsg. v. Victor RÖHRICH, Franz LIEDTKE, Hans SCHMAUCH, Braunsberg 1935, Nr. 258, s. 290–293 (według Kop. 1 i 2).

Nr 9

[Frombork], 31 III 1445 r.

Wymienieni przedstawiciele kapituły warmińskiej potwierdzają, że jej administrator Augustin Tiergart sprzedał 11 łanów w Mątkach (niem. Montkendorff)⁹¹ Jakobowi i Jordanowi, synom Augustina z Gudekus za 100 dobrych grzywien, na prawie pruskim. Po upływie 6 lat wolnizny mają płacić rocznie 10 grzywien, aż powyższa kwota zostanie spłacona. Na 10 lat przyznano im zwolnienie z daniny płuźnej i z konnej służby zbrojnej.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 23, kopia współczesna. Tytuł: *Montiken.*

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 217v–218, k. 221v–222. Tytuł: *Montikendorf.*

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 26, k. 58v. Tytuł: *Montikendorf.*

Odpis: Olsztyn, AAWO, AB, Eh 135/1-2 (według Kop. 2 i 3).

Reg.: CDW, Bd. 2, Nr. 186, s. 185, przyp. 1.

⁹¹ Osada zamieszkała przez Prusów, 23 V 1348 r. przywilej na 6 łanów, na prawie pruskim uzyskał Jomen; zob. CDW, Bd. 2, Nr. 113, s. 120; V. RÖHRICH, *Die Teilung der Diözese*, s. 245. Wieś lokowano tu 14 VIII 1352 r., na prawie chełmińskim, na 50 łanach pod nazwą Hohenfeld, jej zasadźcą był Prus Munte/Monte i od jego imienia przyjęła nazwę Montkendorf/Monttken; zob. CDW, Bd. 2, Nr. 186, s. 184–185; V. RÖHRICH, *Geschichte des Fürstbistums*, s. 205.

[s. 23] Nos Arnoldus⁹² prepositus, Arnoldus⁹³ custos, Fredericus⁹⁴ cantor, totumque capitulum ecclesie Warmiensis significamus tenore presencium quibus expedit universis quod venerabilis^a vir dominus Augustinus Tirgarte⁹⁵ canonicus^b et admi[ni]strator bonorum capituli nostri rite et legitime locando vendidit XI mansos in Montiken ad nos spectantes discretis Jacobo et Jordano filiis Augustini⁹⁶ de Gudekus^c pro centum marcis bone monete pruthenicalis. Sub tali pacto seri condicione sic quod ipsi et eorum heredes et successores erunt per sex annos ex nunc proxime sequentes a solucione liberi. Deinde soluent nobis annuatim marcas X in quolibet festo pasche, quousque predictae C marciam fuerint per solute. Et quod per X annos proximos erunt liberi tam a solucione frumenti aratralis quam a servicio equi et armorum. Et XXX annis sepedictos mansos jure culmensi et deinceps jure pruthenicali possidebunt. Piscaturam cum parvis instrumentis in lacu Mossing^d habebunt ad mensam suam dumtaxat et nullatenus ad vendendum. Que omnia et singula premissa prout per prefatum dominum Augustinum recte et utuliter facta sunt, nos ratificamus et apropabamus, et sigilli nostri appensione roboramus. Datum apud ecclesiam Warmiensem. Anno domini M^o CCCC^o XLV° feria quarta pasche.

Nr 10

Olsztyn, 27 VI 1476 r.

Kapituła warmińska lokuje wieś czynszową Linowo (niem. Leynaw)⁹⁹, na 24 łanach, na prawie chełmińskim, zasadzca Nikolaus Koptz otrzymuje 2 łany sołeckie. Mieszkańcy od każdego z 22 łanów mieli płacić jedną grzywnę i trzy kury rocznego czynszu, zostali też zobowiązani do szarwarku. Soltys, jego legal-

^a *Nadpisane:* lis.

^b *Nadpisane:* cus.

^c AK, F: Gudikus.

^d AK, F: Mussingk.

⁹² Zob. przyp. 31.

⁹³ Zob. przyp. 62.

⁹⁴ Zob. przyp. 32.

⁹⁵ Zob. przyp. 26.

⁹⁶ Osoba skądinąd nieznaną.

⁹⁷ Pruska jednostka terytorialno-osadnicza z okresu przedkrzyżackiego, ziemia lub terytorium (*terra, territorium Gudicus*), po raz pierwszy wymieniona została w 1345 r.; zob. Grzegorz BIAŁUŃSKI, *Pruskie związki terytorialno-osadnicze w dorzeczu środkowej Łyny w XIII wieku*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 2004, nr 1, s. 8–9.

⁹⁸ Jezioro Mosąg (niem. Mussing S.).

⁹⁹ Z 1348 r. pochodzą pierwsze przywileje na dobra w okolicy Jeziora Linowskiego (niem. Leynaw S.), ich odbiorcami byli Prusowie; zob. CDW, Bd. 2, Nr. 110, s. 118; CDW, Bd. 2, Nr. 487, s. 499; V. RÖHRICH, *Die Teilung der Diözese*, s. 245.

ni spadkobiercy i potomkowie mogli łowić przy pomocy małych narzędzi w Jeziorze Kukląg (niem. Kuculing), na własne potrzeby.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 23, kopia współczesna. Tytuł: Leynaw.

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 218, k. 222–222v. Tytuł: privilegium Leynaw.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 24, k. 56v, kopia współczesna. Tytuł: Leynaw.

Odpis: Olsztyn, AAWO, AK, Rep. 128/VIII-45/51, k. 3 (według Kop. 2).

Reg.: CDW, Bd. 2, Nr. 110, s. 118, przyp. 1.

[s. 23] In nomine domini Amen. Nos Enoch¹⁰⁰ prepositus, Cristianus¹⁰¹ decanus, Thomas¹⁰² custos, totumque capitulum ecclesie Warmiensis Notum fore volumus universis, quod deliberacione praehabita diligenti, utilitateque ipsius Capituli hoc suadente viginti quatuor mansos in villa Leynaw¹⁰³, prius pro sex servicis de jure pruthenico expositos Et nunc omnino desertos, et ad capitulum nostrum devolutos. Contulimus discreto viro Nicolao Koptcz^{a 104} exhibitori presentium suisque heredibus ac legitimis successoribus pro locacione ville censualis antiquo nomine videlicet Leynaw^b nuncupande jure culmensi perpetue possidendos, sic tamen quod ipse Nicolaus suisque heredes et legitimi successores duos mansos racione locacionis scultecie libere perpetuo possidebunt. De residuis vero viginti duobus mansis de quolibet manso predictorum marcā unam bone pruthenicalis monete, et tres pullos pro censu et omni servicio quod Scharweg vulgariter nuncupatur, super festo Circumcisionis domini perpetue annis singulis nobis soluant, ac pro eisdem duobus mansis pro scultecia ut prefertur expositos nobis racione empcionis marcas triginta bone monete soluere sint astricti. Indulgemus nihilominus domino Nicolao locatori suisque heredibus ac legitimis successoribus priscaturam in lacu nostro Kuculing¹⁰⁵ ad mensam suam cum parvis instrumentis videlicet Hamen, Hantwatum, Stakenetcz, Angeln, Clobenetcz¹⁰⁶ vulgariter nominatis, et nullatenus

^a AK, F; AK, C: Koptz.

^b AK, C: Leynow.

¹⁰⁰ Enoch von Cobelau, kanonik warmiński (1467–1512), prałat w latach 1476–1512; zob. Teresa BORAWSKA, *Kobelau Enoch*, [in:] SBKW, s. 115–116.

¹⁰¹ Zob. przyp. 38.

¹⁰² Thomas Werner, kanonik warmiński (1464–1498), kustosz kapituły w latach 1476–1498; zob. Teresa BORAWSKA, *Werner Tomasz*, [in:] SBKW, s. 270–271.

¹⁰³ Wieś Linowo (niem. Leynau).

¹⁰⁴ Osoba skądinąd nieznaną.

¹⁰⁵ Jezioro Kukląg (niem. Leynauer S.).

¹⁰⁶ Małe narzędzia służące do połowu ryb, m.in. wężer w kształcie saka z długą żerdzią (Hamen), sieci stojące na kijach (Stocknetzen) czy wędkę (Angeln).

ad vendendum. Judicia quoque maiora noster advocatus *ibidemus* iudicabit, et que de huiusmodi excessibuss *provenerint* nobis duabus partibus reservatis, terciam ad ipsos perpetue volumus pertinere. Minora vero Judicia ipsi iudicabunt et poenas inde provenientes se ad quatuor solidos et infra extendentes percipiant et pro usibus suis retinebunt. In cuius rei testimonium et robur perpetue firmitatis presentes literas nostri Capituli appensione Sigilli dedimus communitas. Datum in castro Allensteyn¹⁰⁷ Anno domini M° CCCC° LXXVI¹⁰ die vero vicesimaseptima mensis Junii.

Nr 11

Frombork, 15 VII 1448 r.

Kapituła warmińska sprzedaje folwark i majątek Posorty (niem. Posorten) koło Olsztyna, o powierzchni 12 łanów i 1,5 łana lasu albo boru, na prawie chełmińskim, Sanderowi Doringowi i Matthiasowi Beniken, za 625 dobrych grzywien. Każdego roku na św. Michała (29 września) mają płacić po 50 grzywien, aż powyższa kwota zostanie spleacona.

Kop. 1: Berlin-Dahlem, GSTA PK, XX. HA, OF 80a, s. 24, kopia współczesna. Tytuł: Posorten.

Kop. 2: Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 218v–219v, k. 222v–223v. Tytuł: p. Pasorten.

Kop. 3: Olsztyn, AAWO, AK, C, fol. 28, k. 60–60v. Tytuł: Posorten.

Odpis: Olsztyn, AAWO, AB, Eh 169. Tytuł: Privilegium Posorten (według Kop. 2).

[s. 24] ^aIn Gotis namen amen. Wyr Arnoldt¹⁰⁸ probst Johannes¹⁰⁹ Techend, Augustinus¹¹⁰ custos, Frederich¹¹¹ cantor und gantcz capittel czur Fvrowemburg thun kunth allen, die dissen bryff sehen, horen adder leßen, das wyr myt wolbedochtem mute und rath haben recht unde redlich vorkoufft unser forwerk und hoff Posorten¹¹² genant bei Allenstein¹¹³ gelegen den erbarn mannem Sander Doring¹¹⁴ und Mathis Beniken¹¹⁵ in der nochgestrebenen weyße. Also das sy und ire erben und nochkomlinge uns dovor sollen geben und bezalen sechshundert und XXV marg gutes geldes prusscher montcze czu

^a Inicjał wysokości ośmiu wierszy.

¹⁰⁷ Olsztyn (niem. Allenstein).

¹⁰⁸ Zob. przyp. 31.

¹⁰⁹ Johann Plastwich, kanonik warmiński (1440–1464), dziekan w latach 1442–1464; zob. Teresa BORAWSKA, *Plastwich (Plastwig) Jan*, [in:] SBKW, s. 254–255.

¹¹⁰ Zob. przyp. 26.

¹¹¹ Zob. przyp. 32.

¹¹² Majątek Pozorty (niem. Posorten); zob. V. RÖHRICH, *Geschichte des Fürstbistums*, s. 207.

¹¹³ Olsztyn (niem. Allenstein).

¹¹⁴ Osoba skądinąd nieznaną.

¹¹⁵ Osoba skądinąd nieznaną.

geben alle jor funfczig marg deselben montcze uff sente Michels tage anczu-
heben myt der ersten gulde, wen se den hoff haben bezogen, unde vorbas
alle jor uff den selben sente Michels tag, solange bis das dieselben^b VI °C und
XXV marg volkomlich werden bezalet. Unde der hoff sal haben XII huben
bynnen syinen alden grenitzen czwischen der stadt veld Allenstein¹¹⁶ und
Jomendorff¹¹⁷ unde bis an die Alle¹¹⁸. Dorczu sullen se haben I $\frac{1}{2}$ hube wald
ader heyde czwischen der Stad vreyheit¹¹⁹ und der von proßen in der wiltnis-
se¹²⁰ als sy, in begreniczet syn. Dy vorgebant XII huben und I $\frac{1}{2}$ hube wald
ader heyde frey ane alle dynst unde beschverunge yn iren rechten erben und
nochkomlingen wyr vorlyen zu culmisschen rechte ewiglichen czu besitzten
myt kleinen und großen gerichtten bynnen eren grenitzen, als an hals und an
hant, ydoch das se nymand sullen geleyten ane unser an walden wissen und
willen. Also doch das dy vorgebant Sander und Matchis, ire rechten erben
und nochkomlinge alle jar uff den newerstag zu irkentnisse der herschafft und
orkunde eyn pfund wachs und VI culmessche pfenninge vor alle dynst pflich-
tig sullen seyn ewiglich zu geben. Ouch von sunderlicher gunst vorlyen wir yn
irent erben und nochkomlige, eynen cleynen see yn der wiltniße, Linawchen¹²¹
genant vor dy bewten, dy bynnen eren grenitzen werden syn, ydoch ab wir
newe bewten wurden laßen machen uff dem iren, das wir yn dy myt andern
guten boumen sullen vorgebant. Ouch mogen se yn der Alle frey fischerye
haben, also verre als ire grenitzen wenden. Czu sicherheit und geczugnisse
deser vorgeschribenen sachen so haben wir yn desen bryff lasen schreyben und
mit unsym grosten ingesigel an hengende lasen bevestigen gesheen und gege-
ben czur Vrowenburg im XIII^c und XLVIII^{ten} jare der geburt Christi am tage
der heyligen Apposteln divisionis.

Nr 12

Malbork, 27 I [1404 r.]¹²²

*List wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego do administratora kapituły war-
mińskiej dotyczący postępowania z dobrami zapisanymi na Erbrecht, prawie
dziedzicznym, które ma być uznawane za prawo pruskie.*

^b *Nadpisane: die.*

^c *Nadpisane: c.*

¹¹⁶ Las miejski Olsztyna.

¹¹⁷ Wieś Jaroty (niem. Jomendorf).

¹¹⁸ Rzeka Łyna (niem. Alle F.).

¹¹⁹ Łany wolne Olsztyna, na mocy przywileju z 31 X 1353 r. miastu przyznano 100 łanów
wolnych od czynszu; zob. CDW, Bd. 2, Nr. 202, s. 201.

¹²⁰ Bliżej nieokreślone dobra Prusów położone w puszczy (*wildnis*).

¹²¹ Jezioro Linowskie (niem. Leynauer S.).

¹²² Taką datę wskazali wydawcy; zob. CDW, Bd. 3, Nr. 391, s. 382, przyp. 1.

Kop. 1: *Berlin-Dahlem, GStA PK, XX. HA, OF 80a, s. 25, kopia współczesna. Tytuł:* Homeister deutsches ordens.

Kop. 2: *Olsztyn, AAWO, AB, CI, fol. B, k. 2. Tytuł:* Homeister deutsches ordens.

Kop. 3: *Olsztyn, AAWO, AK, F, fol. 219v–220, k. 223v–224. Tytuł:* Homeister deutsches ordens.

Wyd.: *CDW, Bd. 3, Nr. 391, s. 382–383 (według Kop. 2).*

FINANSOWANIE I PODZIĘKOWANIA

Artykuł powstał w ramach realizacji projektu badawczego „Słownik historyczno-geograficzny Prus w średniowieczu i u progu epoki nowożytnej, t. 1: Prusy Dolne, t. 2: Warmia”, finansowanego ze środków Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (nr 11 H160151 84).

Autorka składa podziękowania prof. dr. hab. Andrzejowi Kopiczce, Dyrektorowi Archiwum Archidiecezji Warmińskiej w Olsztynie, za nieustającą życzliwość oraz prof. dr. hab. Julianowi Wojtowskiemu za konsultacje tekstów łacińskich.

BIBLIOGRAFIA

- Białyński, Grzegorz. „Pruskie związki terytorialno-osadnicze w dorzeczu środkowej Łyny w XIII wieku.” *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* (2004) issue 1: 3–17.
- Biskup, Marian. *Trzynastoletnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1454–1466*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, 1967.
- Borawska, Teresa. „Archiwalia warmińskie w Staatliches Archivlager w Getyndze. Z poszukiwań materiałów źródłowych do ‘Słownika geograficzno-historycznego Warmii średniowiecznej.’” *Komunikaty Mazursko-Warmińskie* (1976) issue 1: 135–141.
- Borawska, Teresa. „Datteln Arnold.” In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 40. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. „Ergesten (de Ergesten) Arnold.” In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 54. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. „Essen Jan.” In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 54–55. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. „Huxer Arnold.” In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 98–99. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.

- Borawska, Teresa. "Kobelau Enoch." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 115–116. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Michał (Michael)." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 166. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Niclosdorf (Niklasdorf alias Jeschkonis) Jan." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 173. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Plastwich (Plastwig) Jan." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 254–255. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Salendorf Fryderyk." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 212. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Snorchen (Snoreke, Snurreke) Jan." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 227. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Susse (de Padeborn) Henryk." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 241–242. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Tapiau Chystian." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 251–252. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Tiergart Augustyn." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 254–255. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Tylo (Theodoricus) z Głogowa (de Glogovia, Glogow)." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 260. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Werner Tomasz." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 270–271. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Borawska, Teresa. "Wichard (Heilsberg)." In *Słownik biograficzny kapituły warmińskiej*, edited by Jan Guzowski, 274. Olsztyn: Wydawnictwo Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum”, 1996.
- Długokęcki, Wiesław. "Południowo-zachodnia granica komornictwa olsztyńskiego w pierwszej połowie XV w." In *Polska, Prusy, Ruś. Rozprawy ofiarowane prof. zw. dr hab. Janowi Powierkiemu w trzydziestolecie pracy naukowej*, edited by Błażej Śliwiński, 47–56. Gdańsk: Wydawnictwo „Marpres”, 1995.
- Dobrosielska, Alicja. "Spór biskupów warmińskich i kapituły z zakonem krzyżackim o granice dominium warmińskiego." In *Mniejszość i większość. Relacje kulturowe na pograniczach*, vol. 1, edited by Paweł Pietnoczka, Marek Radoch and Damian

- Szweda, 71–84. Olsztyn: Wydawnictwo Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM, 2016.
- Gąsiorowski, Antoni and Henryk Kowalewicz, eds. *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, vol. 6: *Zawiera dokumenty nr 1–400 z lat 1174–1400*. Warszawa, Poznań: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1982.
- Górski, Karol. *Pomorze w dobie wojny trzynastoletniej*. Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 1932.
- Heckmann, Dieter. "Amtsträger des Deutschen Ordens in Preußen und in den Kammerballeien des Reiches (oberste Gebietiger, Komture, Hauskomture, Kumpane, Vögte, Pfleger, Großschäffer)." Accessed June 30, 2020. <http://www.hiko-owp.eu/wp-content/uploads/2015/11/Amtstr%C3%A4ger-DO-Preu%C3%9Fen.pdf>
- Jähnig, Bernhart. "Dostojnicy zakonu krzyżackiego w Prusach." In *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, edited by Roman Czaja and Andrzej Radziwiński, 279–329. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2013.
- Kubicki, Rafał. *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIII–XV wieku (do 1454)*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2012.
- Oracki, Tadeusz. *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, vol. 1: A–K. Olsztyn: Wydawnictwo „Pojezierze”, 1984.
- Röhrich, Victor. "Die Teilung der Diözese zwischen dem deutschen Orden und dem ermländischen Bischofe." *Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands* 12 (1889): 217–266.
- Röhrich, Victor, Franz Liedtke and Hans Schmauch, eds. *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*, vol. 4: 1424–1435. Braunsberg: Historischer Verein für Ermland, 1935.
- Röhrich, Victor. *Geschichte des Fürstbistums Ermland*. Braunsberg: Ermländische Zeitung und Verlagsdruckerei, 1925.
- Trautmann, Reinhold. *Die altpreußischen Personennamen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1974.
- Woelky, Carl P. and Johann M. Saage, eds. *Scriptores rerum Warmiensium oder Quellschriften zur Geschichte Ermlands*, vol. 1. Braunsberg: Eduard Peter Verlag, 1866.
- Woelky, Carl P. and Johann M. Saage, eds. *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*, vol. 2: 1341–1375. Mainz: Franz Kirchheim Verlag, 1864.
- Woelky, Carl P., ed. *Codex diplomaticus Warmiensis oder Regesten und Urkunden zur Geschichte Ermlands*, vol. 3: 1376–1424. Braunsberg: Eduard Peter Verlag, 1874.
- Wolff, Adam. "Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w." *Studia Źródłoznawcze* 1 (1957): 155–181.